

Көркөм өнөр, эмгекке үйрөтүү (технология), черчение

“Көркөм өнөр” (искусство) билим берүү областынын алкагында эстетикалык билим тарбия берүү боюнча иш - аракеттер окуучулардын жалпы адамзаттык жана улуттук дөөлөттөрүн өздөштүрүүсүн, багытталган. Көркөм өнөр предмети мектепте окуучулардын көркөм сулуулукка болгон жан - дүйнөсүн байытып, эстетикалык билим, тарбия берип, келечекте турмуш жолуна даярдоодо, негизги каражаты экендиги жалпыбызга маалым. Көркөм өнөрдүн тили универсалдуу келет. Ал мезгил жана мейкиндиктин чек араларын жоюп өтүп, сезимдерин ойготууга өбөлгө түзүп, окуучулардын коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүдө маанилүү роль ойнойт. Көркөм өнөр - билим берүү тармагынын алкагында көркөм эстетикалык билим, тарбия берүү боюнча иш - аракеттер окуучулардын дүйнө таанымын алардын жалпы адамзаттык жана улуттук маданий дөөлөттөрүн таанып - билүү аркылуу калыптандырууга багытталат. Мектептеги ар бир баскычтын милдеттерин эске алганда окуучулар көркөм өнөрдүн негизги түрлөрүн аңдап-билип, өздөштүрүшү, бул алардын чыгармачыл дареметин ачууга жана көркөм ишмердикти ишке ашыруу ыкмаларын өздөштүрүүгө өбөлгө түзөт. Жалпы адамзаттын жана улуттук көркөм маданиятты окуп-үйрөнүү аркылуу калыптанган көркөм өнөрүнүн түрдүү тармактарындагы чыгармаларын талдоо көндүмдөрү окуучулардын маданий ар түрдүүлүктү баалоого, өзүнүн маданий шайкештигин аныктоого үйрөтөт. Көркөм мурастарды талдоо акыл - эс жагынан жетилүүгө көмөктөшүп, эстетикалык тажрыйбаны өздөштүрүү менен көркөм табиттерин калыптандырат.

Мектептер алгач «Көркөм өнөр» предмети боюнча биринчи класстын окуу топтомдору менен камсыз болушса эми экинчи класстын окуу топтомдору менен камсыз болушат. Бул окуу топтомторунда мезгилдин талабына жараша көп убакыттар аралыгында топтолгон тажрыйбаларды ичине камтыйт, окуучулардын чыгармачылык жөндөмүнө жараша темага ылайык вариативдүү берилген сабактардын үлгүлөрүн тандап пайдаланса болот.

Интеграцияланган черчение предметинен мурунку колдонулуп келген 2002 – 2004 - жылдардагы окуу программаларын ылайык А.Д. Ботвинников, В.Н. Виноградов, И.С. Вышнепольский, С.И. Дембинскийлердин жалпы билим берүүчү орто мектептерин 8 – 9 - класстарынын окуучулар үчүн окуу китеби жана ага ылайык иштелип чыккан методикалык колдонмолорун пайдалануу сунушталат. Азыркы учурда предметтердин санын кыскартып, окуучулардын окуу жүктөмүн азайтуу талабы коюлууда. Эгер азыркы турмуштун шарттарына мүмкүнчүлүктөрүбүз шайкеш келгендей кылып,

өнүккөн мамлекеттердин тажрыйбаларын эске алып, предметтерди интеграциялоо, аларга бөлүнүүчү сааттардын санын кайрадан кылдат карап чыгуу зарылдыгы келип чыгууда. Ошондон улам техниканын тили болгон черчение предметиндеги алгачкы техникалык маалыматтарды 8-9-класстарга чейин создуктурбай 5 – 9 - класстарга чейин эмгекке үйрөтүү предмети менен интеграциялап окутуп ал эми 10 - 11- класстарда инженер, архитектор, жана дизайн, модельер багытындагы кесиптерин тандагандар үчүн эки багытта жаңыланган черчение курсу окутуу маселелери талкуланууда.

Буга чейин окуучулардын шык-жөндөмү кайсы кесипке ылайыктуу болоору жаңыдан байкалып келе жаткан учурда эстетикалык тарбия берүү багытында көркөм өнөр, музыка предметтеринин жетинчи класстан бүтүп калганы туура болбой келген. Көркөм өнөр предметти 8 – 9 – 10 – 11 - класстарда музыка, адабият предметтери менен интеграцияланып жаңы Дүйнөлүк жана Ата Мекендик көркөм маданият предметинин тутамында улантылып окутуулары пландаштырылууда.

Азыркы учурда жан башына каржылоо боюнча республикабыздын үч областында жүргүзүлүп жаткан экспериментте (чийүү) черчение предметтин эмгекке үйрөтүү предмети менен интеграцияланып, “Технология” деген ат менен жумасына бир сааттан окутулушу мурдагы “Көркөм өнөр” предметинин максатына жетпей калгандай болуп кайталбасына ишенебиз. Мурда башталгыч класстарда кол эмгек жана сүрөт сабактары өз - өзүнчө бөлүнүп өтүлүп келсе, кийинчерээк эки предмет интеграцияланып жумасына эки сааттан окутуу натыйжалуу болоорун ушул багытта жүргүзүлгөн эксперименталдык иштерде маалым болгон, жаңы предмет “Көркөм өнөр” деп аталган, ошол кезде интеграцияланган предметтин маани - максатын, зарылчылыгын түшүнбөгөндөрдүн айынан бир саатка кыскартылган боюнча окутулуп келүүдө. Жаңы интеграциялаган “Технология” предмети боюнча жүгүзүлгөн мониторинг окуучулардын эң жөнөкөй тесттик суроолорго жооп бере албагандыгынан улам көрсөткүчтөр начар болду. Анын себеби көпчүлүк мектептерде жогоруда аталган предметтерге бөлүнгөн сааттардын саны бир ставкага толбогондугунан адис мугалимдер мектептен кетип калышкан. Мектептерде эмгек үйрөтүү кабинеттер кароосуз калган, эмгектин түрдүү тармактар боюнча өнөр каналарды жаңылап жабдуунун механизми ушул күнгө чейин иштелип чыккан эмес. Жыйырма жылдын аралыгында көркөм өнөр, эмгекке үйрөтүү предметтери боюнча бир да окуу китеби басылып чыкпагандыгы ачуу чындык. Союз кулагандан тартып эмгекке үйрөтүү предметинин тагдыры мамлекеттик деңгээлде эч кимди кызыктырган эмес. Мамлекетибиз эгемендүүлүктү алгандан кийин деле бул предметтердин маанисинин

жоголуп, төмөндөшүнө өлкөбүздөгү түзүлгөн социалдык-экономикалык татаал жагдайдын терс таасири тийди. Анын үстүнө окуу программасындагы материалдарды өздөштүрүүдө азыркы өнүккөн доордогу жаңыланган техникалар менен мектептерди жабдып, аларды иштетүүнүн жолдорун окуучуларга үйрөтүү жагынан башка өлкөлөргө салыштырмалуу бир кыйла артта калдык десек жаңылышпайбыз. Эмгекке үйрөтүү (технология) предмети боюнча мугалимдерди даярдаган окуу жайлардагы факультеттер жоюулуп кеткендиктен мектептерде адис мугалимдер жетишпейт. Илимий-технологиялык прогресс жана глобализациянын өнүгүшү менен бүткүл дүйнөдөгү билим берүү системасы да өзгөрүүдө. Айрыкча мындай көрүнүш технология тармагында байкалууда, ал билим берүү системасына таасирин тийгизип жатат. Жалпы билим берүү мектептердин негизги маселеси болуп - өсүп келе жаткан муундарды келечек жашоого даярдоо. Бул биринчиден, тез өнүккөн технологиялык жашоого инсан катары даярдоого байланыштуу. Экинчиден, техникалык жакшы сабаттуу адистердин элдик чарбага керектелүүсү өсүүдө. Билим берүү системасынын бул процессинин негизи деп эмгекке үйрөтүү (технология) сабагын өркүндөтүүнү эсептесек болот.

Германия техникалык кызматташтык коому (ГТКК) тарабынан “Элет турмушун жакшыртуу” долбоору 2003 - 2006-жылдардын аралыгында Баткенде ишке ашырылып, айылдарда туруктуу турмуш шартын түзүү үлгүлөрүнүн бир нече түрлөрүн иштеп чыккан. Мисалы, «Менин кирешеүүлүү чарбам» 9 – 10 – 11 - класстар үчүн кошумча окуу китебин даярдалган. Бул эмгек негизинен республикабыздык түштүк аймактарына ылайык даярдалгандыктан азырынча ошол аймактагы мектептер үчүн эмгекке үйрөтүү (технология) предметинде кошумча адабият катары пайдалануу сунушталды. Азыркы Технология предметинин окутуу жана кесипке багыт берүү боюнча окуу куралдарын түзүү, топтоо боюнча иштер жүргүзүлүп жатат.

Эмгекке үйрөтүү предметинин окутулушунун учурдагы абалын аныктоо жана колдоо көрсөтүү максатында Германия коомчулугунун техникалык кызматташтык уюмунун (GIZ) азырынча республикабыздын областтарындагы жети мектепти заманбап техникалык жабдуулар менен камсыздап, эксперименталдык иштерин жүргүзүп, пилоттук мектептеринде Технология предмети боюнча мугалимдердин квалификациясын жогорулатууда. Республикабыздын жети областынан келип курстан өткөн мугалимдерге август айында боло турган мугалимдердин кеңешмесинде жер-жерлерде өз кесиптештери менен ой бөлүшүп, тажрыйба алмашуусу керектиги

сунушталды. Азыр көркөм өнөр , технология предметтерин окутуу боюнча окуу топтомдорун топтоп, түзүү боюнча иштер жүргүзүлүп жатат.

Август кеңешмелеринде көркөм өнөр, эмгекке үйрөтүү, черчение(чийүү) предметтер окутуучу мугалимдердин секциясында төмөнкү маселелерди талкуулоо сунуш кылынат:

- Окуу материалдарын учурдун талабына, жергиликтүү шарттарга ылайык тематикалык пландаштыруу (календарлык план);
- Окутуунун турмуш менен тыгыз байланыштыруу, окуучуларды күндөлүк жашоодо керектүү буюм - тайымдарды жасоого үйрөтүү, зарыл эмгектик иш-аракеттерди аткарууга көнүктүрүү маселелери;
- Эмгекке үйрөтүү, көркөм өнөр, (чийүү) черчение предметтерин окутууну өз ара жана башка предметтер менен байланыштыруу боюнча иш-тажрыйбалар;
- Элибиздин, ошондой эле дүйнө элдеринин маданий мурастарын кеңири пайдалануу багытындагы иш-тажрыйбалар;
- Пилоттук мектептерде эмгектенген мугалимдер менен пикир алмашуу, алдыңкы иш - тажрыйбаларды жайылтуу жана кесипке багыт берүү маселелери;
- Окуу программасына ылайык аудиовизуалдык каражаттарды, компьютерди колдонуу маселелери ж.б.

Изобразительно-художественное творчество, трудовое обучение (технология), черчение

«Изобразительно-художественное творчество» (искусство) в рамках образовательной системы и эстетического воспитания направлено на усвоение общечеловеческих и национальных ценностей. Как известно, изобразительно-художественное творчество как школьный предмет является средством обогащения внутреннего мира, эстетического образования и воспитания, а также определения жизненного пути учащихся. Язык искусства является универсальным. Разрушая временные и пространственные границы, создавая условия для пробуждения чувств, оно играет важную роль в развитии коммуникативных и компетентностных навыков. Изобразительно-художественное творчество способствует усвоению учащимися общечеловеческих ценностей, а также национального культурного наследия. Учитывая

задачи, стоящие перед учащимися в ознакомлении с основными видами художественно-изобразительного творчества, искусство на каждой ступени школьного образования раскрывает их художественные способности для реализации творческих возможностей. Изучая и анализируя общечеловеческую и национальную художественную культуру, учащиеся в дальнейшем могут дать объективную оценку своему художественному творчеству. Анализ художественно-изобразительного наследия способствует развитию эстетического вкуса и обогащению внутреннего мира.

Учащиеся первого класса наших школ уже обеспечены учебным комплексом «Художественно-изобразительное искусство». В настоящем году планируется обеспечить учащихся вторых классов. Данный учебный комплекс, отвечающий требованиям современной жизни, содержит материалы, которые явились результатом многолетнего труда авторов. Учитывая разные художественные способности учащихся, в учебнике по каждой теме разработаны вариативные уроки.

Предмет трудового обучения в рамках новой образовательной программы называется «Технология». В школах с кыргызским языком обучения в 2012-2013 учебном году по базисному учебному плану на изучение предмета «Трудовое обучение/Технология» в 5-6-7 классах дается один час в неделю, а в 8-9 классах трудовое обучение интегрировано с предметом «Черчение», в результате на их изучение дается 2 часа в неделю, а в русских школах – 1 час в неделю.

Настоящей программой устранено деление на группы мальчиков и девочек. Если количество учащихся превышает 30 человек, возможно деление на группы по выбранному ими трудовому направлению.

В соответствии с учебными программами 2002-2004 гг. для изучения интегрированного курса могут быть использованы учебники А.Д. Ботвинникова, В.Н. Виноградова, И.С. Вышнепольского, С.И. Дембинского, а также методические разработки для обучения учащихся 8-9 классов. В настоящее время для уменьшения учебной нагрузки учащихся сокращено количество изучаемых предметов. Учитывая современные жизненные условия, усвоенный опыт развитых государств, интеграцию предметов, возникает необходимость в пересмотре учебной нагрузки. Так как черчение является языком техники, нельзя оттягивать его изучение до 8-9 классов, а возможно изучение в 5-9 классах в качестве интегрированного предмета, следовательно, в 10-11 классе те, кто выбирает профессию инженера, архитектора, а также дизайнера и модельера могут продолжить изучение предмета «Черчение» по двум направлениям.

До настоящего времени предметы «Музыка» и «Художественно-изобразительное творчество», способствующие эстетическому воспитанию и выявлению талантов среди

учащихся, заканчивали обучение учащихся в 7 классе. Предметы «Музыка», «Художественно-изобразительное творчество» и «Литература» планируется интегрировать в 8-9-10-11 классе в новый учебный курс, который носит название «Мировая и отечественная художественная культура».

В данное время в республике в условиях подушевого финансирования в школах трех областей проводится эксперимент по интеграции предметов «Черчение» и «Трудовое обучение». Новый предмет под названием «Технология» по учебной программе преподается 1 час в неделю. Раньше предмет «Рисование» и «Трудовое обучение» изучались отдельно, позднее эти предметы были интегрированы в один предмет – «Художественно-изобразительное творчество». Так как не учитывались цели и задачи интеграции данных курсов, при разработке учебной программы был утерян 1 час на изучение данного предмета, что имеет место и в настоящее время. Данный опыт необходимо учитывать при составлении учебного плана по интегрированному курсу «Технология». По результатам эксперимента по внедрению интегрированного курса «Технология» был проведен мониторинг. Выяснилось, что учащиеся не могли ответить на элементарные вопросы и показали низкий уровень знаний. Так как указанный предмет не заполнял одну ставку, многие опытные преподаватели были вынуждены уйти из школы. Остались без присмотра кабинеты трудового обучения, мастерские до сих пор не оснащены различными механизмами для развития трудовых навыков учащихся. В течение 20 лет не было издано ни одного учебника по предмету «Трудовое обучение». После распада Советского Союза и обретения независимости нашей республикой никто на государственном уровне не был заинтересован в судьбе данного предмета, в результате чего ему не уделялось должного внимания. Низкий социально-экономический уровень способствовал ослаблению внимания к данному предмету. В современном мире новейших технологий в сравнении с другими развитыми государствами мы намного отстали в освоении данного предмета и результатов научно-технического прогресса. В связи с тем, что в вузах были ликвидированы факультеты, которые готовили учителей по предмету «Трудовое обучение», в школах ощущается острая нехватка дипломированных специалистов в этой области. В связи с научно-техническим прогрессом и развитием глобализации во всем мире меняется система образования. Особенно это ощущается в области технологии, что в свою очередь оказывает влияние на систему образования. В общеобразовательных школах основной задачей является подготовка подрастающего поколения к будущей взрослой жизни. Это, во-первых, связано с формированием личности в условиях быстро меняющихся технологий. Во-вторых, народное хозяйство нуждается в высококвалифицированных специалистах. Для решения данного вопроса

можно считать основой системы образования усовершенствование преподавания предмета «Технология».

В 2003-2006 гг. в Баткене Германским техническим сообществом (GTZ) была реализована программа «Улучшение жизни в сельской местности». В рамках этой программы для учащихся 9-10-11 классов было издано дополнительное учебное пособие «Мое процветающее хозяйство». Данный учебник в основном предназначен для школ южного региона республики, поэтому в настоящее время мы предлагаем его использовать при изучении предмета «Технология» только в этом регионе. Сейчас идет работа по подготовке учебных пособий по предмету «Технология», которые позволят не только дать учащимся необходимые технические знания, но и направить их в выборе будущей профессии. Благодаря помощи германского сообщества (GIZ) в семи пилотных школах проводится эксперимент по внедрению предмета «Технология» с использованием новейшего оборудования.

На августовском совещании в секции «Изобразительно-художественное творчество», «Технология» будут обсуждаться следующие задачи:

- составление календарного плана с учетом современных требований к учебному материалу и местных возможностей;
- обеспечение тесной связи обучения с жизнью, изучение предметов, способствующих претворению необходимых в повседневной жизни навыков;
- осуществление межпредметной связи в преподавании дисциплин «Технология», «Художественное-изобразительное творчество» и других школьных предметов;
- обмен опытом по широкому использованию национального, а также мирового культурного наследия;
- обмен опытом учителей пилотных школ по предмету «Технология» с учителями других школ; распространение передового опыта с учетом направлений по выбору профессии;
- использование в обучении аудиовизуальных средств и компьютерных технологий в соответствии с учебной программой.

Д.А. Акматов.